

De betekenis van oude huisdierrassen voor het natuurbeheer

Samenvatting van een voordracht gehouden op 16 oktober 1976 te Barneveld.

In Nederland bestaat ruim 65.000 ha. van het natuurgebied uit heiden en graslanden. Dit zijn vegetatietypen die hun ontstaan en bestaan danken aan voortdurend beheer van de boer, die in een eeuwenlang proces van landbouwkundige praktijken een grote differentiatie in het Nederlandse landschap aanbracht. Het principe daarvan was dat grote delen van het landschap ontmest werden t.b.v. de bemesting van een beperkt landbouwareaal ten gevolge waarvan overal in den lande gradiënten in voedselrijkdom van de bodem ontstonden; vooral deze omstandigheid gaf aanleiding tot een zeer gevarieerde plantengroei. De invoering van kunstmest en andere moderne landbouwkundige technieken maakte ontmesting van de omgeving overbodig; deze kon nu ook bemest en productief gemaakt worden met het gevolg dat op de meeste plaatsen de voedselrijkdom-gradiënt verdween en daarmee het gevarieerde plantendek.

In de natuurreservaten wordt gepoogd de karakteristieke vegetatietypen van het oude cultuurpatroon te handhaven en dat kan alleen door een zekere vorm van beheer toe te passen, waarbij ontmesting (verschraling) het leidende principe is; het oude boerenbeheer blijkt op de meeste plaatsen om praktische en financiële redenen nauwelijks meer uitvoerbaar. Het laten af grazen door vee sluit in een aantal gevallen (b.v. schapen op de hei) direct aan bij de oude beheersvorm en kan in veel andere gevallen een goed alternatief zijn; het gedragpatroon van vee bij extensieve begrazing komt n.l. goed met dat van het oude boerenbeheer overeen in die zin dat steeds dezelfde dingen op dezelfde plaatsen gedaan worden en dat bepaalde delen van het terrein bemest worden, terwijl het grootste gedeelte van het terrein geleidelijk ontmest wordt.

Gedurende de laatste jaren is veel ervaring opgedaan met begrazing als beheersvorm en de resultaten zijn zodanig, dat men er geleidelijk toe overgaat meer terreinen op deze manier te beheren. Aan de te gebruiken dieren worden echter veelal hogere eisen gesteld dan waaraan onze huidige hoog-productieve rassen kunnen voldoen; ze moeten zich voor het grootste deel zelf kunnen redden en genoeg nemen met het voedsel dat het terrein hun biedt. Het is gebleken dat de oude landrassen zich onder deze omstandigheden uitermate wel kunnen bevinden.

In de Peel, waar het natuurbeheer kampt tegen het dichtgroeien van heidevegetaties met berken, zijn de bastaard afstammelingen van de laatste Nederlandse landgeiten (Veluwe geit) ingezet, die uitstekend aan de gestelde doelstellingen beantwoorden; een nevendoelelstelling daarbij is om weer een type geit te fokken die dergelijke problemen onder alle omstandigheden aankan, een voor het natuurbeheer bruikbare geit; hoewel het er naar uitziet dat deze geit veel overeenkomsten met de beschreven kenmerken van het oude ras zal hebben, wordt toch in eerste instantie geselecteerd op praktische bruikbaarheid en vervolgens pas op de echte raskenmerken. De uitvoering van een gericht fokprogramma is in de vrije wildbaan ook niet altijd goed mogelijk. In deze tijd van democratisering en inspraak wordt er enigermate vanuit gegaan dat die geiten het best zelf kunnen bepalen hoe ze onder moeilijke omstandigheden hun voortplanting regelen.

Een van de problemen van het in stand houden van oude rassen is dat men veelal niet in staat is om een voldoende aantal jonge manlijke dieren aan te houden en dusdoende inteelt problemen te vermijden. Ook hierbij kunnen belangen van het natuurbeheer en de stichting ter instandhouding van zeldzame huisdierrassen parallel lopen. Drie natuurgebieden in Nederland worden momenteel al beheerd met jonge dieren van het IJslandse Pony Stamboek. De resultaten zijn voor beide partijen tot op heden uitermate bevredigend,

P. Oosterveld, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum.